

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ХОЛІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ВІД СТРЕСОСТІЙКОСТІ ДО РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ

©2026 НАЗАРОВА Т. Ю.

УДК 336.71:005.334
JEL: G01; G21; G32

Назарова Т. Ю. Фінансова стійкість банківської системи: теоретичні засади холістичного підходу від стресостійкості до резильєнтності

Статтю присвячено теоретичному осмисленню фінансової стійкості банківської системи в межах холістичного підходу, який передбачає перехід від вузького трактування стійкості як стресостійкості до її розуміння як багатовимірної резильєнтності. На основі систематизації сучасних міжнародних досліджень у сфері корпоративного управління ризиками (ERM), макропруденційної політики, кіберрезильєнтності, ESG/CSR-орієнтованої сталості та екологічної фінансової теорії (EFT), а також аналізу еволюції підходів до фінансової стійкості банківської системи України під впливом послідовних хвиль криз (2008–2009 рр., 2014–2015 рр., пандемія COVID-19, повномасштабна війна з 2022 р.) обґрунтовано необхідність відмови від фрагментарного, переважно індикативного бачення стійкості. Запропоновано інтерпретацію фінансової стійкості як інтегральної резильєнтної властивості банківської системи, що формується на перетині мікропруденційного (CAMELS), макропруденційного, мережевого, операційно-кібернетичного, інституційного, поведінкового та ESG-вимірів. Наукова новизна полягає в концептуалізації холістичного підходу до фінансової стійкості банківської системи як цілісної моделі, яка поєднує індикативні показники, регуляторні інструменти, мережеву структуру взаємозв'язків, операційну та кіберстійкість і сталий розвиток у єдину систему інтегральної резильєнтності. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання запропонованих теоретичних положень як методологічної основи для подальшої операціоналізації холістичного підходу в інструментарії Національного банку України та комерційних банків – зокрема, під час удосконалення моделей оцінювання фінансової стійкості, систем стрес-тестування, рамок операційної й кіберрезильєнтності та інтеграції ESG-факторів у національну систему фінансового нагляду.

Ключові слова: фінансова стійкість банківської системи, резильєнтність, холістичний підхід, макропруденційна політика, ERM, операційна та кіберрезильєнтність, ESG-орієнтований розвиток.

Бібл.: 8.

Назарова Тетяна Юрївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і фінансів, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Tetiana.Nazarova@khp.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5734-876X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/HNC-5188-2023>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57196370192>

UDC 336.71:005.334
JEL: G01; G21; G32

Nazarova T. Yu. Financial Sustainability of the Banking System: The Theoretical Foundations of a Holistic Approach from Stress Resistance to Resilience

This article is devoted to the theoretical understanding of the financial sustainability of the banking system within a holistic framework, which involves moving from a narrow interpretation of sustainability as stress resistance to comprehending it as multidimensional resilience. Based on the systematization of contemporary international research in corporate risk management (ERM), macroprudential policy, cyber resilience, ESG/CSR-oriented sustainability, and ecological financial theory (EFT), as well as an analysis of the evolution of approaches to the financial sustainability of Ukraine's banking system under the influence of successive waves of crises (2008–2009, 2014–2015, the COVID-19 pandemic, and the full-scale war since 2022), the article substantiates the need to abandon a fragmented, predominantly indicative view of sustainability. An interpretation of financial sustainability is proposed as an integral resilient property of the banking system, formed at the intersection of microprudential (CAMELS), macroprudential, network, operational-cyber, institutional, behavioral, and ESG dimensions. The scientific novelty lies in conceptualizing a holistic approach to the financial sustainability of the banking system as an integrated model that combines indicative metrics, regulatory instruments, the network structure of interconnections, operational and cyber resilience, and sustainable development into a single system of integral resilience. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of using the proposed theoretical provisions as a methodological basis for the further operationalization of the holistic approach in the toolkit of the National Bank of Ukraine and commercial banks – in particular, when improving financial sustainability assessment models, stress testing systems, operational and cyber resilience frameworks, and the integration of ESG factors into the national financial supervision system.

Keywords: financial sustainability of the banking system, resilience, holistic approach, macroprudential policy, ERM, operational and cyber resilience, ESG-oriented development.

Bibl.: 8.

Nazarova Tetiana Yu. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Finance, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Tetiana.Nazarova@khp.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5734-876X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/HNC-5188-2023>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57196370192>

Фінансова стійкість банківської системи в умовах зростаючої турбулентності фінансових ринків, накопичення системних ризиків та ускладнення регуляторного середовища постає однією з ключових передумов збереження макроекономічної рівноваги та довіри економічних агентів до інститутів фінансового посередництва. Упродовж тривалого часу теоретичні та прикладні дослідження фокусувалися переважно на аналітичному вимірі фінансової стійкості, ототожнюючи її з набором кількісних показників (достатність капіталу, ліквідність, якість активів, результати стрес-тестування тощо) й інструментів макропруденційного нагляду, що призвело до фрагментації уявлень про сутність і структуру даної категорії. Такий редукціоністський підхід виявляється недостатнім для пояснення поведінки банківської системи як складної адаптивної системи, в якій фінансові, інституційні, поведінкові та технологічні чинники взаємодіють у нелінійний спосіб, формуючи емерджентні властивості, що не зводяться до характеристик окремих банків.

Еволюція наукових поглядів від переважно індикативного (показникового) розуміння стійкості до концепцій резильєнтності, динамічних спроможностей, операційної та організаційної резильєнтності актуалізує потребу переходу до теоретичного осмислення фінансової стійкості банківської системи в межах холістичного підходу.

Холістичний підхід, заснований на ідеях загальної теорії систем, холізму та інтегральних концепцій складних соціально-економічних систем, передбачає розгляд фінансової стійкості не як простої суми індивідуальних стійкостей окремих банків, а як цілісної системної властивості, що формується на перетині регуляторного, ринкового, мережевого, інституційного та когнітивного вимірів. У такому підході фінансова стійкість банківської системи постає інтегральною характеристикою, яка поєднує здатність системи запобігати виникненню дестабілізуючих дисбалансів, поглинати та трансформувати шоки, забезпечувати безперервність критично важливих функцій, адаптуватися до змін зовнішнього середовища й накопичувати знання, необхідні для еволюційного розвитку.

Попри суттєвий прогрес у розвитку регуляторних стандартів і методів діагностики системного ризику, наявні теоретичні підходи залишаються концептуально розпорошеними, що ускладнює формування єдиної наукової концепції для аналізу та моделювання фінансової стійкості банківської системи з позицій холізму. Це зумовлює необхідність поглиблення теоретичних засад холістичного підходу до фінансової стійкості банківської системи, спрямованого на інтеграцію інженерних, еко-

логічних, мережевих, поведінкових та інституційних уявлень у цілісну концепцію, здатну відобразити перехід від вузького розуміння стресостійкості до широкого бачення резильєнтності як системної здатності до адаптації та розвитку в умовах багатозначних і взаємопов'язаних шоків.

На міжнародному рівні в роботі Togunde Matthias Oluloni «ERM strategies for navigating financial stress: Lessons from US commercial banks» (Finance & Accounting Research Journal, 2024) досліджуються підходи системи корпоративного управління ризиками, які застосовували комерційні банки США під час фінансових стресів, насамперед – під час глобальної фінансової кризи 2008 року та пандемії COVID-19. Автор показує еволюцію ERM у банках від фрагментарного управління окремими ризиками до інтегрованих підходів на основі COSO та Basel III, аналізує роль CRO, ризикових комітетів рад директорів, стрес-тестування, управління ризик-апетитом, капіталом і ліквідністю, а також акцентує увагу на значенні операційної резильєнтності, ризик-культури та впровадженні аналітики й цифрових технологій для підвищення стійкості банків до шоків [1].

Стаття Jibril Khalif «The Effect of Macprudential Policies on Financial Stability» (International Journal of Finance, 2024) досліджує, як макропруденційні інструменти (контрциклічні буфери капіталу, LTV/DTI обмеження, вимоги до ліквідності, стрес-тести) впливають на фінансову стабільність на основі аналізу опублікованих досліджень. Показано, що ці заходи знижують системний ризик, проциклічність кредиту та підвищують резильєнтність фінансових систем за умови їх адаптації до національних умов і координації з монетарною політикою. Теоретичну основу становить «гіпотеза фінансової стабільності», теорія регуляторного захоплення та агентська теорія, що акцентує роль інституційної спроможності й уникнення конфліктів інтересів. Автор робить висновок про необхідність динамічної, комплексної системи макропруденційного регулювання, яка поєднує різні інструменти, спирається на якісні дані, сильні регуляторні інституції та міжнародну співпрацю. [3].

Стаття Piotr Łasak та Sławomir Wyciślak «Dynamics in Complex Systems Amidst Crisis 2008: Financial Regulatory and Supervisory Reflections» (Risks, 2022) розробляє концептуальну модель резильєнтності фінансової системи на основі теорії складних систем, аналізуючи, як глобальна фінансова система самозмінюється після кризи 2008 року та банкрутства Lehman Brothers. Автори поєднують системний підхід (підсистеми, петлі зворотного зв'язку, емерджентні властивості, самоадаптація)

з оглядом еволюції регуляторної та наглядової архітектури (Basel III, макропруденційна політика, роль FSB тощо) і показують, як посилення мікро- та макропруденційних норм, стрес-тестування й нові механізми вирішення проблем банків зменшують ескалацію криз через канали контакти (механізми, через які фінансові шоки або проблеми окремих інститутів поширюються на інші банки, сегменти ринку або країни, перетворюючись із локальної проблеми на системну кризу). Ключовим внеском є пропозиція включити блокчейн і технології розподіленого реєстру в регуляторні та наглядові практики як інструмент підвищення спостережуваності системи, зниження інформаційної асиметрії та субоптимальної поведінки підсистем, що, на думку авторів, може посилити резильєнтність фінансових ринків у межах холістичної, системної фінансової архітектури [4].

Стаття Togunde Matthias Olulon «The Impact of Enterprise Risk Management (ERM) on Firm Value in Times of Economic Crisis» (International Journal of Research Publication and Reviews, 2024) досліджує, як впровадження систем корпоративного управління ризиками (ERM) впливає на вартість компаній у періоди економічних криз, з фокусом на комерційні банки США. Автор аналізує, як структуровані ERM-фреймворки (COSO ERM, вимоги Basel II/III) через ідентифікацію, оцінювання та контроль ризиків допомагають банкам пом'якшувати кредитні, ліквідні та ринкові ризики, підтримувати капітальну адекватність, ліквідність і фінансову стабільність під час кризи 2008 р. і пандемії COVID-19. На основі кейсів (JPMorgan, Wells Fargo, інші банки) показано, що інтеграція ERM у корпоративне управління, стрес-тестування, управління ризик апетитом і операційною резильєнтністю знижує волатильність результатів, підтримує якість активів і довіру інвесторів, що в підсумку підвищує або зберігає ринкову вартість банків за умов шоків. Водночас стаття окреслює обмеження ERM (залежність від історичних даних, «чорні лебеді», проблеми корпоративного управління) та рекомендує поглиблювати аналітику, посилювати ризик-культуру, гнучкість структурованих систем ERM і співпрацю з регуляторами для зміцнення довгострокової стійкості й вартості фірм [2].

Стаття D. Papuashvili «Cyber Resilience Implications for the Financial System» показує, що кіберризик, як особлива форма операційного та IT-ризик, здатен набувати системного характеру й загрожувати фінансовій стабільності, що наочно продемонстрували кібератаки на фінансовий сектор Грузії під час війни 2008 року. Автор тлумачить кіберрезильєнтність як здатність фінансових уста-

нов передбачати, витримувати, відновлюватися й адаптуватися до кіберінцидентів, підкреслюючи необхідність ефективного IT-управління, культури risk-aware, використання загальновизнаних стандартів (зокрема, NIST) і регулярних стрес-тестів та кризових симуляцій для центральних і комерційних банків [5].

Стаття Cristina Gutiérrez-López та Julio Abad-González «Sustainability in the Banking Sector: A Predictive Model for the European Banking Union in the Aftermath of the Financial Crisis» досліджує, які фінансові чинники визначають стійкість банків Європейського банківського союзу на основі результатів стрес тестів ЕВА 2014, 2016 і 2018 років для 45 банків із 15 країн. Автори моделюють показник «stressed Tier 1 capital ratio» за допомогою системи CAMELS (капітал, якість активів, менеджмент/ефективність, прибутковість, ліквідність, чутливість до ринкового ризику), доповненої змінною для глобально системно важливих банків (G-SIFIs) та «даммі» для розкриття окремих CSR/ESG-звітів як індикатора комплексної сталості. Використовуючи багаторівневі моделі, вони показують, що вища капіталізація, прибутковість і частка ліквідних активів позитивно корелюють із прогнозованою стійкістю, тоді як висока частка непрацюючих кредитів і неефективність (високий cost-to-income) її знижують; додаткові вимоги до капіталу G-SIFIs очікувано «тиснуть» на stressed Tier 1, але підсилюють загальну надійність. Важливий результат полягає в тому, що наявність окремого звіту з КСВ позитивно та статистично значуще асоціюється з вищою прогнозованою платоспроможністю, що інтерпретується як підтвердження зв'язку між ESG-залученістю та фінансовою стійкістю банків [6].

Стаття Stacey L. Morin «Regulating for Resilience: Addressing Bank Failures Through Enhanced Oversight» пропонує інтегровану концепцію посилення нагляду за банками, поєднуючи системну теорію ризику, теорію фінансового регулювання та поведінкові фінанси. Авторка на основі кейсів криз 2023 року (SVB, Signature, First Republic, Credit Suisse) та прикладів стійких інституцій (Citigroup, HSBC, BlackRock) показує обмеженість статичних, суто мікропруденційних підходів і пропонує інтегровану концепцію забезпечення резильєнтності, яка передбачає мережевий аналіз системного ризику, динамічні стрес-тести, глобальну координацію стандартів і врахування поведінкових чинників у нагляді [7].

Стаття Ruben M. Nayve Jr., Ramon Sotiso та Ferdinand Timbang «Resilience and Diversity in Financial Economics: A Paradigm Shift towards Ecological Finance Theory» (JMM17: Jurnal Ilmu Ekonomi

dan Manajemen, 2024) пропонує концептуальну переорієнтацію від традиційної фінансової економіки до Екологічної фінансової теорії (*Ecological Finance Theory – EFT*). EFT інтегрує підходи екології, науки про сталий розвиток і теорії складних систем у фінансову теорію та практику, розглядаючи фінансову систему як «фінансову екосистему», де ключовими принципами є резильєнтність (здатність витримувати шоки, адаптуватися та зберігати ключові функції) та різноманіття (багатоманітність учасників, інструментів, стратегій, горизонтів і підходів). Автори підкреслюють, що більша інституційна, інструментальна та стратегічна різноманітність знижує системний ризик, послаблює ефекти контакти та сприяє інноваціям й інклюзивності, а інтеграція ESG-критеріїв у прийняття фінансових рішень є необхідною умовою довгострокової стійкості та соціальної справедливості; Ecological Finance Theory, на їхню думку, задає холистичний каркас для переосмислення фінансових ринків у контексті кліматичних і соціально економічних викликів XXI століття [8].

Сукупний аналіз міжнародних досліджень показує формування цілісної наукової парадигми, у центрі якої фінансова стійкість банківської системи розглядається як результат взаємодії кількох взаємопов'язаних блоків: корпоративного управління ризиками (ERM), макропруденційної політики, складної системної динаміки фінансових мереж, кіберрезильєнтності, ESG/CSR-орієнтованої стійкості та нових екологічних підходів до фінансів.

Наукові джерела конвергують до холистичного підходу, в якому фінансова стійкість банківської системи інтерпретується як багатовимірна резильєнтність: поєднання розвиненого ERM, макропруденційного регулювання, системного та кіберризик менеджменту, ESG/CSR-орієнтації та екологічного бачення фінансів. Це створює методологічну основу для формування теоретичних засад холистичного підходу до фінансової стійкості банківської системи – від стресостійкості до резильєнтності.

Сукупно ці результати обґрунтовують доцільність холистичного підходу до фінансової стійкості банківської системи, який інтегрує ERM, макропруденційне регулювання, кіберрезильєнтність і стратегії сталого розвитку в єдину концептуальну та регуляторну концепцію.

Метою даної статті є концептуалізація та теоретичне обґрунтування холистичного підходу до фінансової стійкості банківської системи – від її редуцціоністського трактування як стресостійкості до інтерпретації як багатовимірної резильєнтності –

через систематизацію та критичне узагальнення сучасних міжнародних наукових досліджень у сферах корпоративного управління ризиками (ERM), макропруденційної політики, кіберрезильєнтності, ESG/CSR орієнтованої сталості та екологічної фінансової теорії; реконструкцію еволюції підходів до фінансової стійкості банківської системи України під впливом послідовних хвиль фінансових криз і регуляторно-інституційних трансформацій; ідентифікацію та теоретичне структурування ключових вимірів (регуляторного, мережевого, інституційного, поведінкового, операційно-кібернетичного та сталого) як взаємопов'язаних компонент інтегральної резильєнтності; а також розроблення концептуальної моделі холистичного підходу, придатної для подальшої операціоналізації в індикативно-аналітичному апараті оцінювання й системі управління фінансовою стійкістю банківської системи України в умовах багаторазових, нелінійних і взаємопов'язаних шоків.

Фінансова стійкість банківської системи України формувалася як результат послідовної реакції на низку глибоких шоків і трансформацій, що дає змогу виділити кілька відносно чітких періодів її еволюції. *Перший період* (до глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр.) характеризувався домінуванням вузько індикативного підходу, за якого фінансова стійкість фактично ототожнювалася з дотриманням окремих пруденційних нормативів, підтриманням формально достатнього рівня капіталу та поточної ліквідності, виконанням вимог до структури активів і пасивів. Банківська система динамічно зростала за рахунок кредитної експансії, значного припливу зовнішнього боргового капіталу, швидкого розвитку роздрібно-кредитування та валютної іпотеки, однак системні ризики, валютні дисбаланси, концентрація на окремих бізнес-моделях і висока залежність від зовнішніх ринків капіталу не розглядалися як критичні чинники стійкості. Фінансова стійкість сприймалася переважно як «нормальний стан» системи за відсутності кризи, а не як складна динамічна властивість, що потребує постійного моніторингу, прогнозування та управління.

Глобальна фінансова криза 2008–2009 рр. започаткувала *другий період*, який можна охарактеризувати як період стресового переосмислення фінансової стійкості. Різке погіршення зовнішніх фінансових умов, відтік капіталу, девальвація національної валюти, погіршення якості кредитних портфелів, зростання частки проблемних кредитів і банкрутства окремих банків виявили глибинну вразливість української банківської системи до зовнішніх шоків і внутрішніх дисбалансів. У науково-

му дискурсі та регуляторній практиці посилилася увага до діагностики ризиків, якості активів, стрес-тестування, оцінки чутливості банків до макроекономічних сценаріїв, однак домінувала логіка «гасіння пожежі» та відновлення платоспроможності окремих установ. На цьому етапі фінансова стійкість уже не сприймалася як «даність», але все ще розумілася переважно як здатність протистояти кризовим шокам у рамках короткострокових антикризових заходів, а не як системна, довгострокова властивість банківської системи.

Третій період (орієнтовно 2010–2013 рр.) став етапом інституційної адаптації до глобальних регуляторних трендів, насамперед до принципів Basel III, та переходу від виключно мікропруденційного до більш системного погляду на фінансову стійкість. Поступове впровадження підвищених вимог до капіталу, нових стандартів ліквідності, вдосконалення підходів до оцінювання кредитного ризику, розвиток практики стрес-тестування уможливили підвищення формалізованого рівня стійкості. Разом із тим підхід залишався в основному «індикаторним»: стійкість банківської системи характеризувалася агрегованими показниками капіталізації, ліквідності, якості активів і прибутковості, а такі аспекти, як мережеві взаємозв'язки, концентрація ризиків у певних сегментах, пов'язаність з іншими секторами фінансової системи, залишалися в тіні. Це підготувало базу для більш глибокого перегляду підходів у наступний кризовий період.

Четвертий період пов'язаний із кризою 2014–2015 рр., що була спричинена анексією Криму, військовими діями на сході України, різким погіршенням макроекономічної ситуації та девальвацією гривні. Масштабні втрати капіталу, банкрутства значної кількості банків, очищення ринку від установ із непрозорою структурою власності та ризиковими бізнес-моделями перевели проблему фінансової стійкості в площину глибокої структурної трансформації банківської системи.

У цей період фінансова стійкість дедалі більше інтерпретувалася як здатність не лише окремих банків, а й системи в цілому витримувати надзвичайно глибокі шоки, забезпечувати базові фінансові функції, обмежувати масштаби фінансової контагії та підтримувати макрофінансову стабільність. Стрес тестування, макропруденційні заходи, підвищення вимог до розкриття інформації та корпоративного управління, посилення ролі держави у стабілізації системно важливих банків стали ключовими інструментами посилення фінансової стійкості. Саме тоді на практиці був закладений фундамент переходу від суто «статичного» розуміння стійкості до більш динамічних уявлень, що наближаються до концепції резильєнтності.

П'ятий період (приблизно з 2016 р. до початку пандемії COVID-19) можна охарактеризувати як етап інституційного закріплення макропруденційного підходу та формування нової парадигми фінансової стійкості. Регулятор запровадив регулярні стрес-тести, підходи до оцінювання системно важливих банків, удосконалив інструментарій нагляду, посилив вимоги до капіталу, ліквідності та управління ризиками. Наукові та прикладні дослідження дедалі частіше трактували банківську систему як складну фінансову мережу, у якій важливу роль відіграють взаємозв'язки між банками, концентрація ризиків, канали контагії та роль системно важливих учасників. Пандемія COVID-19, яка розпочала наступний підетап, перевірила на практиці ефективність цієї нової парадигми: попри різке гальмування економічної активності, зростання кредитних ризиків, зміни в поведінці клієнтів та швидку цифрову трансформацію, банківська система змогла зберегти базову функціональність, уникнувши системної кризи. Це посилює аргументи на користь того, що фінансова стійкість має розглядатися не лише як здатність до стресостійкості, а як ширша резильєнтна властивість.

Шостий, сучасний період (від 2022 р.) пов'язаний із повномасштабною війною та безпрецедентною сукупністю ризиків – від кредитних, ринкових і валютних до операційних, кібер- та інфраструктурних, – що накладаються на тривалу невизначеність, міграційні процеси, фізичні руйнування та зміни в економічній структурі країни.

В цих умовах фінансова стійкість банківської системи проявляється в новій якості: як здатність забезпечувати безперервність критичних фінансових послуг (розрахунки, касове обслуговування, дистанційний банкінг), підтримувати довіру населення та бізнесу, адаптувати бізнес-процеси до постійних загроз (релокація, робота в умовах блекаутів, резервні центри обробки даних, кіберзахист), а також виконувати стабілізаційну роль у взаємодії з державними фінансами та міжнародними фінансовими інституціями. Посилення регуляторних вимог у сфері операційної та цифрової резильєнтності, розширення інструментарію макропруденційної політики, акцент на стійкості платіжної інфраструктури свідчать про зміщення концептуального центру ваги від фінансової стійкості, зрозумілої як «набір нормативів», до фінансової стійкості – як холистичної резильєнтної властивості системи.

Узагальнюючи, еволюція фінансової стійкості банківської системи України проходить шлях від формального індикативного підходу, через етапи кризового переосмислення, макропруденційної

інституціоналізації та системного бачення – до сучасного резильєнтного трактування, в якому стійкість розглядається як здатність банківської системи функціонувати, адаптуватися та розвиватися в умовах послідовних і взаємопов'язаних шоків. Саме такий історично сформований контекст створює підґрунтя для застосування холистичного підходу, що дозволяє інтегрувати регуляторні, ринкові, мережеві, інституційні та поведінкові виміри в цілісне поняття фінансової стійкості банківської системи України.

Доцільність холистичного підходу до фінансової стійкості банківської системи України обумовлена як характером сучасних шоків, так і внутрішніми особливостями національного фінансового сектора. Українська банківська система протягом останніх п'ятнадцяти років зазнала послідовних хвиль стресу – глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр., боргової кризи в Європі, внутрішньої банківської кризи 2014–2015 рр., пандемії COVID-19 і безпрецедентних шоків повномасштабної війни. Ці події засвідчили, що стійкість не може бути зведена до набору окремих пруденційних показників (CAR, LCR, NPL, ROA/ROE тощо) чи до результатів формалізованих стрес-тестів: поведінка системи формується через складну взаємодію регуляторних механізмів, бізнес-моделей банків, мережевих зв'язків, операційної інфраструктури, кібербезпеки, поведінкових реакцій клієнтів і персоналу, а також ширших макро- і геополітичних умов.

Традиційний, переважно індикативний і фрагментований підхід – коли стійкість оцінюють через окремі коефіцієнти капіталу, ліквідності чи якості активів або через проходження стандартних стрес-сценаріїв – виявляється недостатнім для умов багаторазових, взаємопов'язаних шоків, зокрема воєнного часу. Він слабо відображає мережеву структуру взаємозалежностей (міжбанківський ринок, концентрація на окремих держбанках, взаємозв'язок із держфінансами та зовнішніми донорами), операційні та кіберризики (робота під час блекаутів, масовані кібератаки), а також роль інституційної якості та ризик-культури. Натомість холистичний підхід виходить із розуміння банківської системи як складної адаптивної системи, де фінансова стійкість є емерджентною властивістю, що формується на перетині кількох вимірів: мікропруденційного (CAMELS), макропруденційного, мережевого, операційно кібернетичного, поведінкового та ESG/сталісного. Це дозволяє інтегровано оцінювати не лише «здатність витримати шок» (стресостійкість), а й здатність попереджати, поглинати, адаптуватися та трансформуватися (резильєнтність).

Для України така інтеграція не є абстрактною теоретичною вимогою, а продиктована практикою. З одного боку, НБУ вже застосовує просунуті макроруденційні інструменти, системні стрес-тести, ідентифікацію системно важливих банків, розбудовує рамки операційної резильєнтності, кіберзахисту та цифрової інфраструктури. З іншого боку, воєнні ризики, концентрація на державних банках, висока роль «фактора довіри», зростання кіберзагроз і потреба в ESG-орієнтованій відбудові потребують узгодження цих блоків у єдину концептуальну та методологічну систему. Саме холистичний підхід дозволяє: 1) пов'язати стандартні CAMELS-індикатори з макропруденційною позицією, структурою мережевих зв'язків та результатами воєнних і кіберстрес-сценаріїв; 2) системно враховувати операційно кібернетичну стійкість платіжної інфраструктури та критичних IT-сервісів; 3) інтегрувати поведінкові та комунікаційні аспекти (ризик-апетит, довіра вкладників, реакція ринку на регуляторні сигнали); 4) поєднати фінансову стійкість із довгостроковими ESG-цілями та екологічно соціальними зобов'язаннями банків у процесі післявоєнної відбудови.

Отже, для банківської системи України, що функціонує в умовах тривалої високої невизначеності, багатоканальної контагії та необхідності поєднати «виживання» з трансформаційним розвитком, холистичний підхід до фінансової стійкості є не лише теоретично виправданим, а й практично необхідним. Він забезпечує перехід від статичної стресостійкості до динамічної резильєнтності, створюючи методологічну основу для узгодження індикативних, регуляторних, мережевих, операційно-кібернетичних, поведінкових і сталих компонентів стійкості в єдиній системі управління на рівні як окремих банків, так і банківської системи України в цілому.

ВИСНОВКИ

Деталізація висновків щодо доцільності холистичного підходу до фінансової стійкості банківської системи України потребує акцентування на кількох взаємопов'язаних аспектах. Насамперед такий підхід змінює саму логіку оцінювання та управління стійкістю: замість фіксації «стану банку» в певний момент часу через обмежений набір коефіцієнтів пропонується аналіз динаміки системи в цілому, її здатності проходити через послідовні шоки, відновлюватися та нарощувати адаптивну спроможність. Це передбачає поєднання класичних CAMELS-показників із макропруденційними, мережевими, операційно-кібернетичними та поведінковими індикаторами в єдиній аналітичній

площині, коли, наприклад, високі рівні капіталізації чи ліквідності інтерпретуються в контексті концентрації ризиків, структури міжбанківських і крос-секторальних зв'язків, стійкості платіжної інфраструктури й очікуваних реакцій вкладників у кризових ситуаціях.

Холістичний підхід одночасно задає іншу якість регуляторній та наглядовій практиці. Для Національного банку України та інших органів, відповідальних за фінансову стабільність, це означає перехід від домінування нормативно-формального контролю за виконанням окремих коефіцієнтів до побудови інтегрованих супервізійних платформ. Такі платформи мають поєднувати мікро- та макропруденційний нагляд, регулярні стрес-тести (з урахуванням воєнних, кібер- і кліматичних сценаріїв), аналіз мережевої системної значущості інститутів, оцінку операційної резильєнтності критичних процесів і тестування готовності до кризових ситуацій. У цій логіці стрес-тестування трансформується з «екзамену на прохідний бал» у постійний інструмент навчання системи, коригування ризик-апетиту, структури буферів і планів відновлення чи резолюції як на рівні окремих банків, так і на рівні системи загалом.

Водночас забезпечення резильєнтності банківської системи України в холістичному вимірі неможливе без інституційного укріплення та розвитку ризик культури. Це стосується внутрішнього корпоративного управління в банках (функціонування рад директорів, роль незалежних директорів, повноваження та статус CRO, ефективність систем внутрішнього контролю й комплаєнсу) та якості політик і практик регулятора (прозорість, передбачуваність і послідовність макропруденційних рішень, мінімізація ризиків регуляторного захоплення). Формальні норми, засновані на Basel стандартах і національних положеннях, мають бути доповнені реальною спроможністю інститутів виявляти, інтерпретувати та комунікувати ризики, а також здатністю банківської системи до колективного навчання на кризах із подальшим оновленням стратегій.

Окремий вимір холістичного підходу пов'язаний з інтеграцією ESG та екологічних аспектів у розуміння фінансової стійкості, що набуває особливої актуальності в контексті післявоєнної відбудови. Участь банків у фінансуванні реконструкції економіки, трансформації енергетики та інфраструктури, розвитку соціальної сфери об'єктивно посилює взаємозв'язок між довгостроковою фінансовою стійкістю, кліматичними та соціальними ризиками. Відповідно, оцінка стійкості банківської системи має враховувати не лише коротко- і середньостро-

кові нормативні вимоги до капіталу та ліквідності, але й здатність фінансового сектора підтримувати сталі траєкторії розвитку, що мінімізують екологічні та соціальні ризики в майбутньому.

Узагальнено розвиток холістичного підходу до фінансової стійкості банківської системи України означає комплексну трансформацію: оновлення теоретико методологічної бази оцінювання стійкості в академічному й експертному середовищі; модернізацію регуляторних інструментів і інфраструктури банківського нагляду НБУ та суміжних інституцій; поглиблення систем корпоративного управління ризиками, операційної й кіберрезильєнтності в банках; посилення ESG-фокусу банківського бізнесу в руслі післявоєнної відбудови та євроінтеграції. Такий підхід підвищує ймовірність стійкого проходження поточних воєнних і економічних викликів і водночас закладає фундамент для перетворення банківської системи України на повноцінну резильєнтну підсистему ширшої європейської та глобальної фінансової архітектури. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Oluloni T. M. ERM Strategies for Navigating Financial Stress: Lessons from US Commercial Banks. *Finance & Accounting Research Journal*. 2024. Vol. 6. No. 10. P. 1861–1880.
DOI: <https://doi.org/10.51594/farj.v6i10.1634>
2. Olulon T. M. The Impact of Enterprise Risk Management (ERM) on Firm Value in Times of Economic Crisis. *International Journal of Research Publication and Reviews*. 2024. Vol. 5. No. 10. P. 242–255.
DOI: <https://doi.org/10.55248/gengpi.5.1024.2711>
3. Khalif J. The Effect of Macroprudential Policies on Financial Stability. *International Journal of Finance*. 2024. Vol. 9. No. 5.
DOI: <https://doi.org/10.47941/ijf.2140>
4. Łasak P., Wyciślak S. Dynamics in Complex Systems Amidst Crisis 2008+: Financial Regulatory and Supervisory Reflections. *Risks*. 2022. Vol. 10. Iss. 2. Art. 33.
DOI: <https://doi.org/10.3390/risks10020033>
5. Papuashvili D. Cyber Resilience Implications for the Financial System. *Business Administration Research Papers*. 2023. Vol. 8(a).
DOI: <https://doi.org/10.62232/barp.8.2023.6774>
6. Gutiérrez-López C., Abad-González J. Sustainability in the Banking Sector: A Predictive Model for the European Banking Union in the Aftermath of the Financial Crisis. *Sustainability*. 2020. Vol. 12. Iss. 6. Art. 2566.
DOI: <https://doi.org/10.3390/su12062566>
7. Morin S. L. Regulating for Resilience: Addressing Bank Failures through Enhanced Oversight. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2025. Vol. 9. No. 1. P. 43–58.
DOI: [https://doi.org/10.61093/fmir.9\(1\).43-58.2025](https://doi.org/10.61093/fmir.9(1).43-58.2025)

8. Nayve R. M. Jr., Sistoso R., Timbang F. Resilience and Diversity in Financial Economics: A Paradigm Shift towards Ecological Finance Theory. *Jurnal Ilmu Ekonomi dan Manajemen*. 2024. Vol. 11. No. 1. P. 69–78. DOI: <https://doi.org/10.30996/jmm17.v11i1.10820>

REFERENCES

- Łasak P. & Wyciślak S. (2022). Dynamics in Complex Systems Amidst Crisis 2008+: Financial Regulatory and Supervisory Reflections. *Risks*, 2(10), Art. 33. <https://doi.org/10.3390/risks10020033>
- Gutiérrez-López C. & Abad-González J. (2020). Sustainability in the Banking Sector: A Predictive Model for the European Banking Union in the Aftermath of the Financial Crisis. *Sustainability*, 6(12), Art. 2566. <https://doi.org/10.3390/su12062566>
- Khalif J. (2024). The Effect of Macroprudential Policies on Financial Stability. *International Journal of Finance*, 5(9). <https://doi.org/10.47941/ijf.2140>
- Morin S. L. (2025). Regulating for Resilience: Addressing Bank Failures through Enhanced Oversight. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(9), 43–58. [https://doi.org/10.61093/fmir.9\(1\).43-58.2025](https://doi.org/10.61093/fmir.9(1).43-58.2025)

- Nayve R. M. Jr., Sistoso R. & Timbang F. (2024). Resilience and Diversity in Financial Economics: A Paradigm Shift towards Ecological Finance Theory. *Jurnal Ilmu Ekonomi dan Manajemen*, 1(11), 69–78. <https://doi.org/10.30996/jmm17.v11i1.10820>
- Olulun T. M. (2024). The Impact of Enterprise Risk Management (ERM) on Firm Value in Times of Economic Crisis. *International Journal of Research Publication and Reviews*, 10(5), 242–255. <https://doi.org/10.55248/gengpi.5.1024.2711>
- Oluloni T. M. (2024). ERM Strategies for Navigating Financial Stress: Lessons from US Commercial Banks. *Finance & Accounting Research Journal*, 10(6), 1861–1880. <https://doi.org/10.51594/farj.v6i10.1634>
- Papushvili D. (2023). Cyber Resilience Implications for the Financial System. *Business Administration Research Papers*, 8(a). <https://doi.org/10.62232/barp.8.2023.6774>

Стаття надійшла до редакції / Received: 06.02.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 20.02.2026
Оприлюднено / Published: 31.03.2026

УДК 336.71:004.738.5
JEL: G21; G29
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-2-274-282>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА РОЗВИТОК ОНЛАЙН-БАНКІНГУ

©2026 БЛАЩУК-ДЕВ'ЯТКІНА Н. З., КОЧІШ Т. Р., ГАЛЬЧУК Х. А.

УДК 336.71:004.738.5
JEL: G21; G29

Блащук-Дев'яткіна Н. З., Кочіш Т. Р., Гальчук Х. А. Цифровізація банківської системи та розвиток онлайн-банкінгу

У статті було розглянуто сутність і роль цифровізації банківського сектора як визначального фактора конкурентоспроможності фінансових інститутів у контексті переходу до цифрової економіки. Проаналізовано трансформацію традиційних банківських моделей у цифрові екосистеми, що базуються на дистанційному обслуговуванні, використанні штучного інтелекту та аналізі великих даних (Big Data). Особливу увагу приділено зміні споживчої поведінки, де доступність послуг через смартфон стала базовою потребою клієнта, що підтверджується зростанням рівня застосування мобільних застосунків та готовністю українців до повного переходу на цифровий банкінг. Визначено роль інструментів цифрової трансформації, таких як BankID НБУ та платіжні POS-термінали, у формуванні фізичного та технологічного фундаменту цифрової інфраструктури, що дозволило банкам оптимізувати операційні витрати через скорочення мережі відділень. Оцінено ефективність використання чат-ботів та ШІ-агентів у клієнтській підтримці на прикладі провідних українських банків. Водночас ідентифіковано ключові виклики та ризики, зокрема загрози кібербезпеці, проблему «цифрового розриву» та необхідність адаптації нормативно-правового регулювання до нових технологічних реалій. Отримані результати підтверджують, що успіх банківського бізнесу сьогодні залежить від здатності фінансових установ знайти баланс між інноваційною персоналізацією послуг і високим рівнем кіберстійкості. На основі проведеного аналізу обґрунтовано, що подальша еволюція банківського сектора пов'язана з упровадженням концепції Open Banking і розширенням екосистем вбудованих фінансів (embedded finance). Сформульовані висновки та рекомендації можуть бути використані банківськими установами для вдосконалення стратегій цифрової трансформації, а також державними регуляторами при розробці нормативної бази для забезпечення стабільності та інклюзивності цифрового фінансового середовища в Україні.

Ключові слова: цифровізація банківської системи, онлайн-банкінг, цифрова трансформація, мобільний банкінг, ШІ, кібербезпека, фінансова інклюзія, безготівкові розрахунки.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.

Блащук-Дев'яткіна Наталія Зіновіївна – доктор економічних наук, доцентка кафедри фінансового менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)
E-mail: nataliya.blashchuk-devyatkina@lnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-3929>